

Drótos László – Vranycz Tünde – Dancs Szabolcs

Adattármustra. Többnyelvű szótárak

A sorozat egyes számaiban független szakértők értékelik a magyar internet könyvtári szempontból fontos tartalomszolgáltatásait megadott szempontok szerint; ez alkalommal a többnyelvű szótárak témájában. A bírálatok a használók számára fontos keresőfelülettel, keresőrendszerrel, tartalommal és metaadatokkal foglalkoznak. Az észrevételek egyrészt segítséget nyújtanak a rendszerek minél jobb és eredményesebb használatához, másrészt felhívják a fejlesztők és karbantartók figyelmét a szolgáltatás hiányosságaira a jövőbeli minőségi javítások érdekében.

SZTAKI-szótár

Honlap: <http://szotar.sztaki.hu>
E-mail: szotar@dsd.sztaki.hu
Fenntartó: MTA SZTAKI elosztott rendszerek osztálya
Értékelés dátuma: 2007. február 19.
Értékelő: Drótos László

Általános értékelés

A SZTAKI-szótár a magyar web egyik legrégebbi és már fogalomná vált szolgáltatása 1995-ben indult egy angol-magyar szójegyzékkel és egy egyszerű keresőfelülettel (szotar.sztaki.hu/archive/1995/szotar.hu.html). Azóta nemcsak a felület vált egyre kifinomultabbá, hanem további öt nyelv szókészletével bővült, és jelentősen gyarapodott az eredeti angol szótár tartalma is, a használói által hozzátett szavaknak és kifejezéseknek köszönhetően. Egyfajta közös kereső olyan egyéb szolgáltatásokhoz is, mint az egynyelvű értelmező szótár és teaurusz: a *Webster's Collegiate Dictionary*, a rövidítések és betűszavak gyűjteménye: a rovidites.hu, a jelnyelvi videókat tartalmazó hallatlan.hu, vagy a findict.hu pénzügyi fogalomtár. 2006 őszétől az „origo” portál részeként, annak egyéb közhasznú szolgáltatásaiba beépülve lehet használni a szótár keresőjét.

A teszteléskor talált három komolyabb hiányosság a következő:

1. Csak a szótárak egy része mögött van valamilyen szakmai háttér; a nagy nyelvek szókészlete egyszemélyes gyűjtésekből kiindulva, felhasználói javításokkal és bővítésekkel fejlődik, így ezek megbízhatósága és teljessége bizonytalan. A tájékoztató szövegek erre nem hívják

fel a figyelmet, és nem ajánlanak más digitális vagy hagyományos forrásokat az esetleges hibák vagy hiányok elkerülésére.

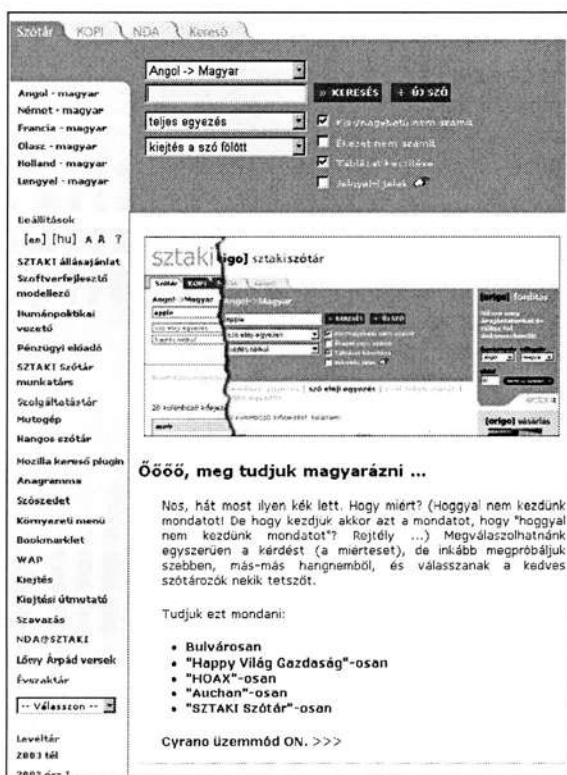
2. A szolgáltatás komplexebbé válása és portálba integrálása miatt a webfelületen való keresés – különösen a táblázatos megjelenítésnél – nagyon lelassult, és bár vannak alternatív lehetőségek (pl. a táblázatos nézet kikapcsolása, böngészőbe építhető bővítmények), érdemes volna a kezdőlap betöltődése után egy egyszerű és gyors ablakot felajánlani azoknak, akik sokat akarnak keresgélni valamelyik szótárban. Ezzel egyúttal megoldódna az akadálymentesítés is.
3. A szótár fő erőssége a felhasználói visszajelzés, a közös fejlesztés lehetősége. A funkció áttervezés miatt most éppen szünetel, de jó volna legalább olyan szinten megvalósítani, mint a Wikipédiában, hogy gyorsan bővülő, de egyben önszabályozó, a minőség javítása felé haladó rendszer legyen. Erősíteni kellene a közösségépítési funkciókat is – bloggal, fórumokkal, akciókkal stb. –, hogy a netizenek továbbra is sajátjuknak érezzék ezt a szótárszolgáltatást, és kialakuljon egy megbízható nyelvtudású önkéntesekből álló csoport, amelynek tagjai felügyelik a szótárak minőségét, és esetleg elkészítik a teljes és helyes kétnyelvű kezelőfelületet is mindegyik szótárhoz.

A SZTAKI-szótár méltán vált a legnépszerűbb ingyenes szótárszolgáltatássá a magyar weben, bár készítői láthatóan inkább számítástechnikai kihívást láttak benne, mintsem szótárszerkesztői szakmai feladatot. Várhatóan ez a jövőben sem változik, ezért továbbra is érdemes a már bevált erősségekre: a kreativitásra, a technikai innovációra és a közösségi építkezésre helyezni a hangsúlyt.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

• A jelenlegi felület az „origo” portálba épül be, annak színvilágát, menüsorát és reklámaint hozza (1. ábra). Ez egyrészt meglehetősen lassítja az oldal betöltődését, ami különösen akkor válik kényelmetlenné, ha valaki hosszasan keresgél. Másrészt leszűkíti a ténylegesen használt felületet a keskeny középső sávba, így egy közepes felbontású képernyőn egy hosszabb tálati lista csak sok görgetéssel nézhető át. Szerencsére a szótár keréjtéje néhány más weblapról is elérhető (pl. a www.sztaki.hu-ról is), valamint letölthető modulok formájában beépíthető a böngészőbe, sőt akár DVD-n is megvehető, így a „nagyfelhasználóknak” inkább ezek az alternatív megoldások ajánlottak.

1. ábra A szótár főoldala

• A kereső rész elég egyszerű, praktikus tervezett, kezdőknek is könnyen átlátható, megtanulható. Az egyes szótárak méretéről a kezdőlap közepén vannak adatok, a forrásukról pedig a bal oldali hasámban, a *Beállítások* menüben levő – nehezen felfedezhető – kérdőjel mögötti sűgő tájékoztat. Ezek a sűgők csak egy-két alapfunkciót magyaráznak el, és nincsenek rendszeren

hozzáigazítva az egyes szótárakhoz: például csak azt írják le, hogy a magyar ékezeteket hogyan lehet bevinni nem magyar billentyűzetről, de azt már nem, hogy a francia, lengyel vagy olasz speciális karakterek hogyan írhatók be egy magyarról. A lengyel szótár sűgőjából hiányzik a fordítás irányát jelző nyíl képe, a németnél pedig a forrást felejtették el módosítani: az angol szóálomány összeállítója itt is szerepel. A sűgők karbantartására kevés figyelmet szenteltek, amit fel-tűnő betűhibák mutatnak (pl. az angolban: „change *traslation* direction”, a magyarban: „*nemzetklőzi* kiejtési jelek”), és az elavult URL címek a szótár korábbi verzióinak már nem léte-ző részeire utalnak (pl. a szotar.sztaki.hu/help_page.php lapon a „bárki hozzátehet új sza-vakat is” mondaton levő hivatkozás), illetve a szintén régen megszűnt külső oldalakra való uta-lások is (pl. az angol sűgőben az „original dictionary file” alatt levő URL cím).

- A kiegészítő lehetőségekről (fonetikus jelek, gépi felolvasatás, a böngészőbe beépíthető modulok, WAP-elérés) már bővebb ismertető van, de ezeket is a kezdőlap – korábban negyedévente változtatott – bevezető szövegének laza és hu-moros stílusában írták, ami szórakoztató ugyan, de nem sokat segít azoknak, akiknek valamilyen technikai problémájuk akad ezekkel a speciális funkciókkal. Kevés, vagy nehezen megtalálható információt kap az is, akit a szolgáltatás, a mö-götte álló stáb, a munkamenet, a használati statisztikák, a várható új fejlesztések, vagy az együttműködési lehetőségek érdekelnek.
- A szotar.sztaki.hu nem kínál akadálymentes felületet, viszont használható karakteres *lynx* böngészővel is, csak sajnos minden alkalommal át kell vergődnünk a bal oldali hasáb menüpont-jain, hogy a keresősorhoz eljünk. Grafikus böngészőkkel a betűméret átállítására van lehe-tőségünk a bal oldali *Beállítások* menüvel, akár több fokozatban is, ám a növelés rövidesen az oldalelrendezés széteséséhez vezet, és nincs olyan ikon, amellyel az alapbeállítást egyszerűen vissza lehetne állítani.
- Egy többnyelvű szótárnál természetes igény, hogy a kezelőfelület is használható legyen az adott nyelveken. Ez itt csak részben valósul meg: csupán a szótárak egy részénél lehet a fe-lület nyelvét átváltani a *Beállítások* menüben, de ilyenkor is csak a kereső űrlap, a kezdőoldal is-mertetője és esetleg a rövid sűgő nyelve változik, és még ezeken is sokszor magyar feliratok, szö-vegrészletek bukkannak fel. A legteljesebb ilyen szempontból az angol verzió – kár, hogy ez csak az angol szótárnál választható, holott nyilván

szívesen használnák az angolul tudó lengyelek vagy olaszok is, ha már anyanyelvű felületet nem választhatnak maguknak.

- A szolgáltatás üzemeltetője, valamint a webmester elérési címe a lapok alján van feltüntetve, és ugyanitt, az apró betűs „köszönet” feliratra kattintva kapunk részletesebb áttekintést arról, hogy kik az egyes szókészletek összeállítói és gondozói, valamint a különböző technikai fejlesztések felelősei. Annak ellenére, hogy a SZTAKI-szótárt mindig is közösségi fejlesztésnek tekintette a magyar internetezők többsége, az üzemeltetők e-posta címein és a – jelenleg szünetelő – szójavítási és -kiegészítési funkciók kivül nemigen vannak egyéb visszajelzési, közösségteremtési lehetőségek. Csupán a Szavazás menüpont alatt sikerült valami fórumszerűséget találni, ahol a 2006-os dizájnáltással és portálba integrálódással kapcsolatban lehetett szavazni, illetve véleményt nyilvánítani.

Kereső funkciók, találatok

- Egyféle kereső űrlap van mindegyik kétnyelvű szótárhoz, ami valójában egyetlen beviteli sor, néhány ki-be kapcsolható opcióval és lenyitható menüvel (2. ábra). A háttérben levő szóadatbázisok valójában nagyon egyszerűek (lényegében csak szó- vagy fogalompárok), ezért ennél bonyolultabb keresésre nemigen van szükség. Bár azzal, hogy például az angol szótárba bekerültek PHARE-szakkifejezések szómagyarázatai is, vagy hogy a felhasználók gyakran zárójelben adnak további kiegészítést a szó eredetére vagy használatára, egyre több hamis találat is érkezik, mivel nincs szétválasztva a szó/fogalom és a magyarázat.

The image shows a search interface for an English-Hungarian dictionary. At the top, there is a dropdown menu set to 'Angol -> Magyar'. Below it is a search input field containing the text 'act of god'. To the right of the input field are two buttons: '» KERESÉS' and '+ ÚJ SZÓ'. Below the search input, there are several filter options in a list: 'bármilyen egyezés', 'bármilyen egyezés', 'szó eleji egyezés', 'csak teljes szavak', and 'teljes egyezés'. To the right of these filters are four checkboxes: 'Kis-/nagybetű nem számít' (checked), 'Ékezet nem számít' (checked), 'Táblázat készítése' (checked), and 'Jelnyelvi jelek' (checked). Below the filter list, there is another dropdown menu for 'kiejtés a szócikkben' with options: 'kiejtés nélkül', 'kiejtés a szó fölött', 'kiejtés a szócikkben', and 'hangos szótár'.

2. ábra A keresőmező és a beállítható opciók

- Ha több szót írunk be, azt kifejezésként értelmezi a rendszer, vagyis pontosan illeszti a mintát az

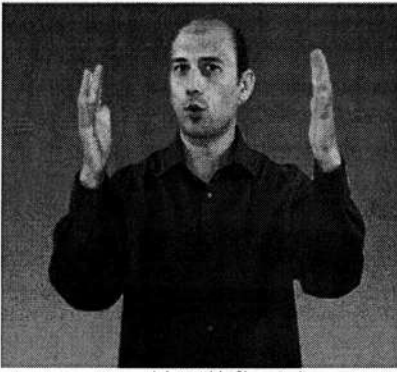
adatbázisban levő tételekre, így például az *act of god* helyett beírt *act god* keresés nulla találatot ad az angol szótárban – ez indokolatlan korlátozásnak tűnik. (Kivétel ez alól a *findict.hu* szótára, mert abban valamiért AND kapcsolattal keres a program.) Ugyanakkor az egyéb mintaillesztési lehetőségek megvannak: a beírt karaktersorozat lehet bárhol, vagy csak szó elején, vagy csak teljes szóként fordulhat elő – sőt ezek az opciók a találati lista megjelenése után is átállíthatók, ami nagyon hasznos, ha túl sok vagy túl kevés találatot kaptunk. Megadhatjuk továbbá, hogy a kisbetű-nagybetű, illetve az ékezet számíton-e a keresésnél. Kérhetünk kiejtési jeleket az angol és a német szótárnál (ezzel együtt a magyar és az angol gépi felolvasás lehetőségét is bekapcsoljuk!), valamint süketnéma jelbeszédet is, amely magyar szavaknál a kis kézikonra kattintva rövid videók formájában jelenik meg.

- A keresés ékezetek nélkül, illetve *Latin-1* vagy *Latin-2* kódkészlettel, vagy akár az alapbetű után írt repülő ékezetekkel is történhet, utóbbi a magyaroknak is hasznos, mert a francia, olasz és holland szótárak *Latin-1* kódlapra vannak állítva, így a magyar billentyűzeten beírt *erdő* szóból *erdő* lesz a keresőmezőben, és nem kapunk találatot. Az ékezet nélküli keresés a lengyel szótárban valamiért nem működik (pl. a *gora* szóra nincs találat, csak a *góra* alakra), és a nazális betűket is hiába próbáljuk az alapbetűvel helyettesíteni (pl. a *gołab* szó sem *golab*, sem *gołab* formában nem található meg). Ha legalább egy virtuális billentyűzet volna az egyes szótárak keresőlapjain, ahol az adott nyelv speciális karakterei egérrel kattintva bevihetők lennének, már az is megoldaná ezeket a problémákat.
- Ha a beállított szótárban nem szereplő karaktersorozatot adtunk meg, akkor a kereső előbb megpróbálja megtalálni a másik nyelven, és ha így sincs találat, akkor felajánlja a többé-kevésbé hasonló szavak listáját, valamint az angol-magyar szótárnál a *Webster Dictionary*ben való keresést. Kár, hogy ezek nem választhatók már a keresés indításakor, vagyis nincs olyan beállítható opció, amely megengedné a hibás helyesírású szavak keresését, illetve lehetővé tenné az angol-magyar szótár mellett a *Webster*ben való egyidejű keresést. Ha semmit nem írunk be, és úgy kattintunk a *KERESÉS* gombra, a nem túl értelmes „Nem volt szó megadva. Legközelebb kérem töltsé ki A szó mezőt!” üzenet jelenik meg. (Az angol kezelőfelületen pedig ilyenkor a szintén nem létező *pattern fieldre* hivatkozik a hibaüzenet.)

50 különböző kifejezést találtam:

erdő ☞

A mozdulat több fára utal
Forrás: hallatlan.hu

forest ☞
[UK: fɔːrɪst]
[US: f'ɔːr*Ast]

timber ☞
[UK: tɪmbe]
[US: t'ɪmb*a:]

wood ☞
[UK: wud]
[US: w'ud]

woods ☞
[UK: wudz]
[US: w'udz]

woody ☞
[UK: wudi:]
[US: w'ud*i:]

erdős ☞

3. ábra Egy találati lista kiejtési jelekkel és jelynelvi videóval

- A keresés tulajdonképpen nagyon gyors, csak a portál által hozzáadott keret, valamint a hosszabb találati listáknál a táblázat felépítése tart sokáig a böngészőnek (3. ábra). Ezért érdemes a „Táblázat készítése” opciót kikapcsolni, ha lemondunk az áttekinthetőbb és kiejtési jeleket is tartalmazó táblázatos nézetről, és inkább a gyorsabb szótárazást választjuk. Ez az egyszerűbb találati lista azért is jobb, mert sokkal könnyebb kimásolni belőle szavakat vagy sorokat, mint a táblázatos nézetből, ahol ráadásul a jobb egérgomb is a szokásostól eltérően viselkedik. A táblázat nélküli lista hátránya viszont, hogy a *rovidites.hu*-nak átadott keresések ilyenkor nem működnek, ami programozási hiba lehet; a *findict.hu*-ban való továbbkeresést pedig ilyenkor fel sem ajánlja a rendszer. Az oda-vissza keresés szerencsére mindkét nézetben működik: egy angol szavakat tartalmazó találati listában például bármelyik szóra kattintva megjelennek annak a magyar megfelelői, ezek egyikére kattintva pedig annak az angol fordításai, és így tovább. Ezzel a módszerrel elég jól lehet szinonimákat, az első keresésnél kiadottnál szerencsésebb megfeleltetéseket találni.
- A találati lista nem lapozható, és legfeljebb 100 sorból áll. További maximum 100 találat jelenik meg a kibővített szótárból, ahol van már ilyen. Erről a korlátozásról a sűgő nem tájékoztat, mint ahogy arról sem, hogy mi alapján történik ennek a 100+100 tételnek a kiválasztása.

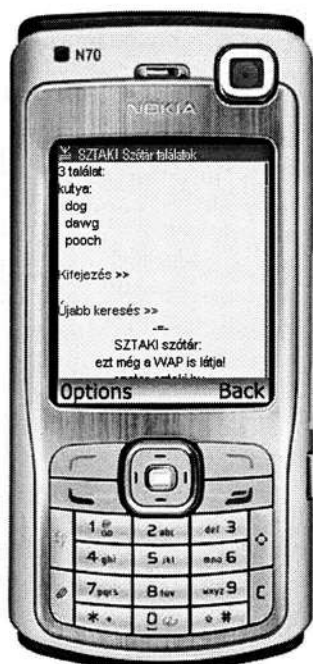
- A listában a keresésként beírt karaktereket dőlt betűvel emeli ki a rendszer, de sajnos nem abban a formában, ahogy az adatbázisban van, hanem ahogyan beírtuk. Ennek az a következménye, hogy amikor az „Ékezet nem számít” és a „Bármilyen egyezés” opciók be vannak kapcsolva, akkor az *alma* keresésre az „unalmas” szóban ki tudja emelni dőlt betűvel, de a „pálmaház”-ban már nem. A nagyobb baj az, hogy ha „Kis-/nagybetű nem számít” üzemmódban keresünk, nem látjuk a helyes írásmódot: az angol szótárban például a *hungarian* szóra keresve az összes találat kisbetűsen jelenik meg, a németben pedig a *Hund* betűcsoportra ilyen találatok jönnek: „JahrHundert”, „SeeHund”. A kis-/nagybetű opció egyébként a *rovidites.hu* és a *findict.hu* szótárainál hatástalan, ami tovább növeli a találati listában a zűrzavart.

- Az angol–magyar szótárnál még egy Szószedet menüpont is van a bal oldali menüben, ahol egy legfeljebb 300 szóból álló magyar vagy angol szöveg szavait egyszerre kikerestethetjük, és még néhány további beállítási lehetőségünk is van (pl. ábécébe rendezhetjük a szópárokat). Sőt itt még nyomtatási nézet is kérhető, ami nagyon hiányzik a fő kereső találati listájánál. A szintén a Szószedet oldalon levő „weblap fordítás” viszont nem működött a tesztelés időpontjában, a beírt URL címekre nem reagált, és hibaüzenetet sem küldött.

- Jól működtek azok a kis programkódok, amelyek a különböző típusú böngészőkbe a szótárakat keresőszolgáltatásként, könyvjelzőként, vagy a jobb egérgombbal megjelenő menüpontként építik be. Az utóbbi kettő arra is képes, hogy egy weblapon kijelölt szóra indítson keresést, és mivel a találatok ilyenkor egy új kis ablakban jelennek meg, a portálba integrált eredeti keresőfelület teljesen kikerülhet. (Kár, hogy ez a kis ablak *Firefoxban* nem méretezhető át.) A webes felület mellett WAP-on is elérhető a szótárak; ezt megfelelő mobilkészülék hiányában csak szimulátorokkal sikerült tesztelni. A keresőfunkciók itt még korlátozottabbak, és nincs hozzájuk használati utasítás, de úgy tűnik, hogy csak szóeleji illeszkedés van, és ha nincs találat, akkor a hasonló szavak listája automatikusan megjelenik (4. ábra).

Tartalom, minőség

- A közösségi alapon fejlődő, divatos néven „webkettes” szolgáltatások problémája a pontosság és a hitelesség, valamint ha nem is a teljesség,

4. ábra A SZTAKI-szótár egy WAP-szimulátorban

de legalább a *nagyjából* egyenletes lefedettség. Különösen fontos szempontok ezek az olyan tartalomszolgáltatásoknál, mint a lexikonok vagy a szótárak. A SZTAKI-szótárnak van ugyan intézményi háttere, de az informatikai intézet, és csak egyes szótárak, szótárrészek összeállításában működnek közre nyelvész szakemberek, illetve egy-egy szakterület terminológiájában jártas szervezetek. Hozzájárulásuk legjobban a szotar.sztaki.hu/docs/credits.hu.jhtml oldalon ellenőrizhető. (A holland szótár ismertetőjében egyébként egy mondat kétszer szerepel ezen a lapon.) A szolgáltatás készítői az alapszókészletek mellé egy-egy, a használók által fejleszthető „kibővített szótárát” is létrehozta, a keresések ezekben a bővítményekben is lefutnak, de a találatok külön táblázatban jelennek meg. Arról nincs információ, hogy ezek a felhasználói bővítések vagy javítások milyen minőségbiztosítási ellenőrzésen mennek át, mielőtt bekerülnek a nyilvános szolgáltatásba. (Ezzel kapcsolatban érdemes a *gizmo* szóra keresni a magyar-angol szótárban!) Kétségtelen ugyanakkor, hogy ez a lehetőség hozzájárul ahhoz, hogy a szókészletek modernnek legyenek, és elvileg az öntisztulásnak, a hibák folyamatos csökkenésének reményét is megteremti. A korábban a jobb egérgombbal elérhető, javításra vagy bővítésre szolgáló űrlap új változatának fejlesztése most folyik, és remélhetőleg a közösségi tartalomfejlesztés előnyeit fogja erősíteni a hátrányaival szemben.

- A szótárak mérete eltérő. Csak az angol, és érdekes módon a holland szókészlet éri el a százazres nagyságrendet, a német 41 ezer, a francia, az olasz és a lengyel tízegy-néhány ezer szópárt tartalmaz. Bár ezek sem kis számok, de itt csak szópárokra van szó, vagyis ha egy magyar fogalom például 15-féle hasonló jelentésű angol szónak feleltethető meg, akkor ez 15 tételt jelent az adattárban, míg egy hagyományos szótárban ezek egyetlen szócikk alatt vannak összefoglalva. A szavak megfeleltetésén kívül többnyire nincsenek további információk a jelentésárnyalatokról, a szóhasználat módjáról, a nyelvtani sajátosságokról, és nincsenek példamondatok sem, legfeljebb állandósult kifejezések, szólások. Szótárszerű jellemzői még leginkább a holland-magyar résznek vannak, és a 128 ezer szavas, profi *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary*nek, ami elég mostoha módon nincs beépítve a többi szótár közé a keresőfelületbe, hanem a szotar.sztaki.hu/webster oldalon egy külön keresőlap van hozzá, a tükrözés dátumának feltüntetése és magyar segítség nélkül, csupán egy kissé szétesett angol help-oldallal (a képek már nem jelennek meg rajta, és a „Back to Help” visszalépés is nem létező címre mutat).
  - Elgépelések, valamint tipikus helyesírási hibák természetesen időnként felbukkannak, mind az elvileg megbízhatóbb alapszótárakban, mind a kibővített szókészletekben (pl. néhány hibás magyar szó: *csináll*, *összsehűződő*, *árbóc*, *darab-árú*). Ezek a „zajok” kevésbé okoznának gondot, ha a keresőben volna olyan opció, amellyel egy vagy két eltérést meg lehetne engedni a beírt és a találatnak minősített karaktersorozat között. De ezt a hasonlósági keresést – pontosabban a hasonló szavak listáját – csak olyankor ajánlja fel a rendszer, ha a választott nyelvpár egyikében sem talál egyetlen egyezést sem.
- Metaadatok, bibliográfiai információk**
- Bár a SZTAKI üzemeltet saját, OAI-alapú metaadat-keresőt (nda.sztaki.hu), szótárait mégsem látta el rendes Dublin Core fejléccel. Csak a <title> sor van kitöltve, valamint *keywords*, illetve *description* mezők fordulnak még elő az egyes szótárak kezdőlapjaiban, de azok is csak magyarul. A metaadatokat gyűjtő rendszerek így nem fogják ezeket a fontos szolgáltatásokat megtalálni és visszakereshetővé tenni, főként idegen nyelveken nem.
  - Kevés információt találnak az érdeklődők arról, hogy milyen nyomtatott vagy digitális források alkotják a szolgáltatás mögött levő adatbázisokat. Az egyes nyelveknél levő sűgők, és a lapok alj-

ról elérhető „köszönet” oldalon van ugyan ezekről némi tájékoztatás, de ez nyelvenként változó, és az angol és a német szótárak kivételével csak magyarul érhető el.

- Hogy a találati listában megjelenő szavak, fogalmak melyik beépített szakszótárból származnak, azt zárójelbe tett rövidítések: (EU), (PHARE), illetve kattintható utalók: *rovidites.hu*, *findict.hu* jelzik.

Orvosi Szótár

Honlap: <http://www.orvosiszotar.hu>
E-mail: info@orvosiszotar.hu
Fenntartó: –
Értékelés dátuma: 2007. február 13.
Értékelő: Vranycz Tünde

Általános értékelés

A honlapot fenntartó szerkesztőség(?), kiadó(?), társaság(?) az oldalon fellelhető információk alapján kizárólag Papp András főorvos nevéhez köthető.

A weblapszerkesztők tervei között egy minél szélesebb felhasználói körnek kiépített orvosi szótár, valamint betegségkód-kereső szerepel, a latin nyelvű orvosi beutalók, jelentések, leletek vagy eredmények, továbbá a beteglapokon található kódok értelmezéséhez. A cél megvalósítását fél éve kezdték el, azóta fejlesztik, gazdagítják a dinamikus növekvő adattárat.

A www.orvosiszotar.hu oldalon elérhető:

- egy több mint 28 ezer szócikket tartalmazó latin–magyar, magyar–latin orvosi szótár;
- 2005 óta a gyógyászati ellátás rendelésénél a recepteken kötelezően feltüntetett betegségkódok értelmezésére szolgáló kereső, amely jelenleg több mint 34 ezer kódot foglal magába;
- az egészség-, illetve az orvostudomány népszerű témáival foglalkozó színes cikkek.

A tesztelés eredményeként összefoglalható észrevételek:

1. A honlap egyik legszembetűnőbb erőssége az aktív gondozás, a folyamatos adatfeltöltés, a felhasználói észrevételekre, kérdésekre érkező meglepően gyors válasz. A weblap felépítése egyszerű, könnyen áttekinthető, az oldalon könnyű a navigálás. A projekt egyedülálló, a célkitűzés jó, a weblap hiánypótló.

2. Fel kell hívni a figyelmet ugyanakkor néhány hiányosságra. Fontos volna a nyelvhelyességi, helyesírási hibák kiküszöbölése, növelni kellene a keresési lehetőségeket kategóriák szerint, megvalósítva a keresőszavak logikai operátorokkal történő összekapcsolását, továbbá a találatok több szempont szerinti rendezése is javítana a szolgáltatáson.
3. A szótár egyik legnagyobb hiányossága a találati lista nagyfokú redundanciája, ennek orvoslása az egyik legsürgetőbb feladat.
4. Növelni lehetne a szolgáltatások számát, például szakmai tanácsadás beindításával. A szakma nagyobb mértékű bevonásával több témában indíthatnának vitafórumot aktuális kérdésekről.
5. Feszesebbé téve a tájékoztató szövegeket, grafikai határozottabban leválasztva a különböző funkciókat, letisztultabb megjelenéssel egyszerű, de megfelelő honlapot kínálhatnának.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- A honlap első látásra rendezetlennek tűnik, ami a grafikai kellőképpen le nem való reklámoknak, bannereknek, hirdetéseknek is tulajdonítható, valamint a tartalmi szempontból nem kellően súlyozó dizájn (5. ábra). A további barangolás során kiderül, hogy az oldal felépítése tulajdonképpen nagyon egyszerű, a navigáció a

Látogatóknak | Hirdetőknek | Webmestereknek | Szakfordítás
 Ez legyen a kezdőlapom!

Szótár BNO Téma orvosiszotar.hu

latin-magyar, magyar-latin orvosi szótár

Jelenleg 28944 kifejezés-jelentés van az adatbázisban.

Kinek? orvosoknak, hallgatóknak, magánsemmélyeknek, Önnek
Mire? beutalók, leletek, eredmények ill. egyéb orvosi szakszövegek fordítására
Szakértőnk: DR Papp András, kardiológus főorvos, Európai Kardiológus

Írja be a latin v. magyar kifejezést:

Teljes egyezés Bármilyen egyezés

Ha tetszik az oldalunk, jelöljön be az iwiv-en! Bejelölöm

Utóljára ezt keresték: oak

Gyorslepp: írja be a keresett latin vagy magyar szót, kifejezést vagy annak egy részét kisbetűvel és nyomja meg a Keresés gombot. A Keresés gombra való kattintással Ön elfogadja a Jogi nyilatkozatunkat.

Szűrőkélyeg eltávolítása Legkorábban elárassal, figyelmes gondoskodással, várólsta náikül.
 Google Hirdetések

Elvégzetlen feladatok? Nincs több elvégzetlen feladat az Ügyféligyár CRM+ szoftverével!
 Hirdessen ezen a webhelyen

Összes keresés száma: 116088
 Utolsó módosítás: az adatbázison: 2007.02.19. 22:00. Találati arány: 85 %
 Az orvosiszotar.hu kiemelt partnere!

5. ábra Az orvosiszotar.hu nyitóoldala

weblapon rendkívül könnyű, ami a párhuzamos felépítésnek köszönhető. A weblapnak gyakorlatilag nincs kezdőoldala, mindegyik oldal ellátja ezt a funkciót, mivel bármelyik pontjáról egy lépéssel elérhetjük bármelyik keresőt vagy tájékoztató blokkot. Három tartalommal töltik fel az oldalt: latin–magyar, magyar–latin orvosi szótárral, betegségkódjegyzékkel, valamint cikkekkel.

- Három látogatói körnek kínálnak gazdag, sokszor túlbeszélt eligazítást a weboldal használatáról, az együttműködés további lehetőségeiről. Minden oldalon megjelenik az a három ugrópont, amely alatt részletes tájékoztatást találunk felhasználók, hirdető (itt található az oldal hivatalos látogatottsági auditja is, amelyhez saját fejlesztésű adatbázist használnak), valamint webfejlesztők számára. A keresőkről is megadják a szükséges általános tájékoztató szöveget, azonban a keresőkérdés megfogalmazásának speciális korlátait csak a már sikertelen próbálkozás után közlik. (Például: „a keresett szónak minimum 3 karakternek kell lennie, és nem tartalmazhat szóközt vagy % karaktert”.) Bizonyos esetekben pedig csak a keresői tapasztalat tárja fel ezeket az akadályokat (l. a „Kereső funkciók, találatok” fejezetben).
- A projekt céljára, indulására vonatkozó információkat a látogatóknak szóló tájékoztató anyag tartalmazza, méretéről már a nyitóoldalon olvashatunk. A 2006. július 26-a óta fejlesztett szótár ingyenes szolgáltatás, célcsoportja a lehető legtágabb, tartalmát az interneten ingyenesen megtalálható forrásokból, fizetett szó- és adatgyűjtők révén, az e-mailben feltett kérdésekre adott válaszok segítségével, illetve az eredménytelen keresések pótlásával gazdagítják.
- Az oldal szerkesztőinek nyelvezete – bár közvetlen hangnemre törekednek – sokszor inkább iskolás, néha kifejezetten igénytelen. A kapcsolattartást több szinten támogatják, az interaktivitásra határozottan figyelnek: minden oldalon megtaláljuk a felhasználói visszajelzésekre felkínált e-mail címet, a nem talált kifejezéseket megpróbálják egy héten belül beépíteni a szótárba, de öt szónál nem hosszabb kifejezések e-mailben történő megkérdezésére is lehetőség van, amire valóban néhány órán belül válaszolnak, azonban a rossz karakterkódolás miatt olvashatatlan formában. (A felhasználók hosszabb szakmai kérdéseket is feltehetnek, amelyekre néhány napon belül karakterenként 4 Ft-ért kapnak választ.) Egyetlen sajtóközleményük szerint blogot és hírlevelet is indítottak közösségfejlesztés céljából. (Ennek ugrópontjára csak hosszas keresgélés árán lehet rábukkanni a betegségkód-kereső ol-

dal legalján.) Hagyományos elérési címetek, telefonszámokat nem közölnek. A szerkesztőség összetételéről kevés információt találunk, mindössze egyetlen konkrét név szerepel: a szakmai munkát irányító Papp Andrásé. Az *orvosiszotar.hu* logója a weblap majd minden pontján jól látható. Levelezési cím – bár eléggé eldugott helyen – az oldalak alján található, és a honlapnak azokon a részein, ahol ez fontos, ismételtelen fel van tüntetve.

- Az oldal nem akadálymentes, nincs a vakok és gyengén látók számára kifejlesztett felolvasó-program. A szöveg több böngészőben (Firefox, Internet Explorer, Mozilla) is méretezhető, a rádiógombok nagysága azonban sajnos nem változik.
- Sem az összefoglaló tájékoztató szövegeket, sem a hirdetőknél szóló információkat, vagy az oldal forgalmára vonatkozó adatokat nem jelenítették meg angolul vagy más világnyelven, a keresőfelületekről, vagy a hozzájuk tartozó tájékoztatókról nem is beszélve.
- Az oldal felhasználóiról főként a hirdetőknél szóló tájékoztató anyagból informálódhatunk. 2006. decembere óta auditálják az oldal látogatottságát, egy hatkérdéses űrlap segítségével készíteneik közönségstatisztikát.

Kereső funkciók, találatok

- Az orvosi szótárhoz és a betegségkódok (BNO) tárához egy-egy egyszerű keresőmező áll rendelkezésre. Mindkettőnél választhatunk a teljes egyezés és bármilyen egyezés opciók között, ez utóbbinál automatikus a csonkolás, de csak egy-szavas keresésnél. A keresőmezőbe ugyan több szót is beírhatunk, de keresésünk csak akkor lesz sikeres, ha eltaláljuk a pontos szakkifejezést. A szavak rossz sorrendjével eleve kudarca van ítélve a keresési szándék. Például a *fekély* és *fog* szavakra keresve nem találjuk meg a *fekélyes fogínygyulladás* kifejezést, ahogyan a *fekélyes* és *gyulladás* szóparosításra sem. Itt csak akkor van eredmény, ha teljes egészében beírjuk a kifejezést, vagy ha csonkolunk, de a második szót kizárólag a következő formában: *fekélyes+fog*.
- Az elütéseket a rendszer nem tűri, az ékezet nélküli keresés megvalósítható. Az adatbázis feltöltésekor nem figyeltek a bevitt szöveg helyesírására (6. ábra) (gyakran találkozunk hasonlókkal: *vakbélgyulladás*, *átfuródásos* stb.).
- A keresőkérdés szűkítésére szólít fel a rendszer sok találat esetén; a „nagy” szám azonban csak tapasztalati úton deríthető ki, erről nem tájékoztatnak. (Az *epe* szóra 502 válasz érkezik, me-

ami egyértelműen „nagy” szám, ugyanakkor az *epihólyagra* történő szűkítés 72 találatát sem jeleníti meg a rendszer. Úgy tűnik, mindössze 50 alatt képes a találatok kezelésére.)

vakbélgyulladás		Bármilyen egyezés
1.200 Ft / sor / hét tarifáért hirdessen Ön is itt! Naponta több ezer ember láthatja. Részletek		
Webtárhely és domain 1000 Mb tárhely, PHP, MySQL, e-mail címek, stb. Csak havi 990 Ft		Ez lehetetlen Intranet egy díj alatti könnyen telepíthető. Ingyenes DVD.
Google Hirdetések		Hirdessen ezen a webhelyen
Latin	Magyar	Osszes lekérdezés száma: 104750 db
Találat: 7 db		
appendicitis inde pentionalis circumscripta	vakbélgyulladás, körülírt hasbélgyulladás	
appendicitis perforativa	vakbélgyulladás, átfuródásos, átfuródással járó férgyulladás-gyulladás	
appendicitis ulcero-phlegmonosa /eui gangrenosa/ perforativa	fekélyes, (vagy üszkös) perforáló vakbélgyulladás	
caecitis	vakbélgyulladás	
typhlitis	vakbélgyulladás	
Rovsing jel	alhas bal oldalán, a McBurney ponttal ellentétes helyen, kifejtett nyomás fájdalmat fog kelteni a McBurney pontban a jobb oldalon, ez a vakbélgyulladás jele	
appendicitis	vakbélgyulladás	

6. ábra A „vakbélgyulladás” keresésének eredménye az orvosi szótárban

- Bár a találati listák kinyomtathatók, a másolás során elvesztik formázottságukat, és használhatatlan, összefolyó szöveggé válnak.
- Mivel az eredménylista redundáns, a tetején megjelenő találati szám gyakorlatilag figyelmen kívül hagyható, mindössze tájékoztató jellege van. Magyar kifejezés keresésekor is a latin válaszokat találjuk az első oszlopban, ami nehézsé teszi közöttük az eligazodást, ráadásul a találatoknak nincs átlátható rendezési elvük (7. ábra).

gingiva		Teljes egyezés
1.200 Ft / sor / hét tarifáért hirdessen Ön is itt! Naponta több ezer ember láthatja. Részletek		
Ingyen Tisztítsd meg a közérzeted! Az első letekés ingyenes		Nyarleni Mo3-as letekészít Válasszalon 3 zene-kérdésre. Vágyon részt ingyenes játékunkban!
Google Hirdetések		Hirdessen ezen a webhelyen
Latin	Magyar	Osszes lekérdezés száma: 111005 db
Találat: 2 db		
gingiva	fogíny, foghús, íny	
gingiva	fogíny	

7. ábra Redundancia a „gingiva” szó teljes egyezéssel találati listájában

- A betegségkódok, illetve a hat különböző törzslista keresőjében a kódokon kívül többek között diagnózisra, eljárásokra, műtéti anyagokra, illetve eszközökre kereshetünk.
- A válaszdíj viszonylag rövid, a találati listát gyorsan kiadja a rendszer. Sikertelen kereséskor részletes tájékoztatást kapunk a további lehetőségekről: egyéni kérdés a honlap szerkesztőtől, a keresőkérdés megváltoztatása, például a helyesírás ellenőrzésével vagy csonkolással

(8. ábra). Jó ötletnek bizonyul, hogy *teljes egyezéses* sikertelen keresésnél jelöljük, hogy milyen találati számot adna a kereső ugyanarra a kérdésre *bármilyen egyezéssel*.

vörösvértest		Teljes egyezés
1.200 Ft / sor / hét tarifáért hirdessen Ön is itt! Naponta több ezer ember láthatja. Részletek		
A keresés eredménytelen volt.		
Olvan nincs, hogy nincs! Bár lehet, hogy most keresése eredménytelen volt, de rendszerünk az Ön által keresett kifejezést automatikusan továbbította szakembereinkhez, akik 1 héten belül beépítik ezt a kifejezés-jelentést a szótárba. Köszönjük türelmét, és reméljük visszalátogatásával értékelni gyökereitünket.		
1 Keresse így: 1. Kérem ellenőrizze a helyesírást! 2. Lehetséges, hogy a szó ragozott/számzatott forma, változtasson a beírásnál! 3. Keresse a szót további! 4. Bármilyen egyezés szintén 13 találat lenne		
Egyéb lehetőség: Inkább most megkérdézem, hogy mit jelent.		

8. ábra Sikertelen keresésnél felkínált javaslatok

Tartalom, minőség

- Az adattárát 2006 nyara óta fejlesztik, az orvosi szótár jelenleg több mint 28 ezer szócikket tartalmaz, a betegségkód-kereső pedig 34 410 kód, illetve kifejezés között keres. A különböző témákban gyűjtött cikkek oldalán mindössze néhány rövid anyag található. A szerkesztők célja között nem szerepel egy tudományos cikkadatbázis kiépítése, főként rövid, érdekes, népszerű írásokat kívánnak közzélni. A cikkek szerzőinek neve nincs feltüntetve, helyükön mindig az *orvosiszotar.hu* szerepel, ugyanakkor bárki számára felkínálják a publikáció lehetőségét a válogatás jogának fenntartásával. A cikkeket a nem túl sokat mondó *Kiemelt témák és További témák* cím szerint csoportosítják. A gyűjtemény növekedése teszi majd indokolttá a további rendszerezést, vagy a keresés lehetőségének megoldását.*
- Az oldal nyelvhelyességi, helyesírási és stílus-szempontról sok kívánnivalót hagy maga után. (Még a cikkeket összegyűjtő oldal címében is találni hibát: „Az egészség témái”.) Az ékezetes betűk helyesen jelennek meg, az oldalt Windows 1250-es, közép-európai karakterkészlettel építik.
- A weblapot oktatási, illetve ismeretterjesztési célra kínálják fel, orvosi szempontból nem vállalnak felelősséget a közölt tartalmakért, amelyeket nem orvosi tanácsadás vagy szolgáltatás céljából gyűjtöttek egybe. Ezeket a kitételeket a *Jog-*

*A tesztelés lezárása után a honlapnak ez az aloldala formailag és tartalmilag is megváltozott. A rövid, ismeretterjesztő cikkeket 57 kategóriába sorolták, számuk jelentősen megnőtt, de a közöttük, illetve bennük való keresés nem megoldott.

nyilatkozatban foglalják össze, amelyet a felhasználó egy keresés elindításával, ráutaló magatartással elfogad. Kifogásolnivaló azonban, hogy a *Jognyilatkozat* tartalma csak az oldalak legaljára görgetve, egy apró betűs ugrópont alatt található meg.

Metaadatok

A honlap HTML-forrásában az alap szerző+cím közlésen kívül is találunk metaadatokat. A kezdőoldal tartalmának szöveges leírása teljes egészében megegyezik a kulcsszavakkal („orvosiszotar.hu – orvosi szótár – orvosi szakkifejezések – orvosi kifejezések”). Az oldal indexelését, illetve ugrópontjainak követését lehetővé teszik a Google kereső adatgyűjtő robotja, a Googlebot, valamint a robots metataggel más robotok számára is.

webforditas.hu

Honlap: <http://www.webforditas.hu>

E-mail: –

Fenntartó: MorphoLogic

Értékelés dátuma: 2007. február 9–11.

Értékelő: Dancs Szabolcs

Általános értékelés

A *webforditas.hu* a magát a „nyelvészeti programok specialistájaként” aposztrofáló, magyar alapítású *MorphoLogic* cég 2006 októberében indult ingyenes webes szolgáltatása, amelynek előzményeként említhetjük a korábban *www.mobidic.hu* és *www.mobidictionary.com* webcímeiken elérhető internetes szótárakat. (Ma ezek az URL-ek ugyanis csak a *webforditas.hu*-ra irányítanak minket.) A weboldal a szótáron kívül weblapfordítót és szövegfordítót is tartalmaz. A szótárszolgáltatás a *MorphoLogic* által kifejlesztett *MoBiDic* technológián alapul, amelynek egyik sajátossága, hogy egy szót egyidejűleg több szótárban is kereshetünk. A *MoBiDic*-szótárak további fontos tulajdonságai: a kifejezésekben való keresés; a keresett kifejezések szótárbeli környezetének megjelenítése; a lemmatizálás, azaz a szótó előállítás, amelynek jóvoltából toldalékokkal ellátott szavakra is eredményesen kereshetünk.

A *MoBiDic* program által működtetett szótári adatbázis tartalma a *webforditas.hu*-ban:

- Angol–magyar alapszótár (26 000 címszó és 21 000 kifejezés);

- Angol–magyar webszótár (5500 címszó és kifejezés);
- Magyar–angol alapszótár (31 000 címszó és 18 000 kifejezés);
- Magyar–angol webszótár (6700 címszó és kifejezés);
- Német–magyar kéziszlótár az 1969-es kiadású *Halász Előd*-féle kéziszlótár alapján (német–magyar irányban: 65 000 címszó és 20 000 kifejezés, magyar–német irányban: 78 000 címszó és 31 000 kifejezés);
- Magyar Szinonimaszlótár (11 000 rokon értelmű szó és kifejezés).

A szótár használata az olykor kissé fölöslegesen részletezőnek tűnő sűgő használata nélkül is egyértelmű, kézenfekvő, problémát legfeljebb az egyes szócikkek értelmezése okoz. A szavak mögötti rövidítések (pl. [n], [v]) és egyéb közlések (pl. [~], ~n) megfejtéséhez ugyanis fel kell lapoznunk a papíralapú szótárak bevezetéseit, ha nem vagyunk elég gyakorlott szótárhasználók. A keresés eredményességéhez hozzájárul a *szótárkörnyezetpanel*, amelynek segítségével az elgépett vagy ragozott, de a lemmatizálás ellenére a találatok között fel nem tüntetett kifejezéseket is rendszerint könnyedén megtaláljuk. Ami a szótó-előállítást illeti, a szótár az izoláló típusú angol nyelvnel hibátlanul működik, a toldalékolt *speaks* ugyanúgy elvezet minket a *speak* szócikkhez, mint a „rendhagyóan flektáló” *spoke*. A nagyrészt flektáló, illetve agglutináló tulajdonságú német nyelvnel már tapasztalunk problémákat.

A szótár működésének tökéletesítéséhez megítélésünk szerint elsősorban a következő javításokra volna szükség:

- a lemmatizálás (szótó-előállítás) megvalósítása a német szavaknál (az angol és a magyar kifejezéseknel ez jól működik, a német szavaknál kevésbé: pl. *Geschichte* → *történet*, de *Geschichten* → ∅; *gibt* → *geben* → *ad*, de *gibst* → ∅);
- az új írásmód szerint írott német szavak követlen megtalálásának lehetővé tétele (jelenleg: *Haß* → *gyűlölet*, de *Hass* → ∅; egy amerikai felhasználó billentyűzetén pl. nem biztos, hogy találunk ß betűt!);
- az ékezetek nélküli keresési opció bevezetése (elsősorban a nem magyar billentyűzettel rendelkezőknek), valamint a keresőfelület többnyelvűvé tétele (a külföldi felhasználók kedvéért);
- a kétirányú keresés megvalósítása a szinonimaszlótárban (jelenleg: *autó* → *kocsi*, de *kocsi* → *jármű*, *hintó*, *bérmocsi*, *szekér*, *fogat*; vagy: *manó* → *kobold*, de *kobold* → ∅);

- a weboldal akadálymentesítése vakok és gyengén látók számára a W3 konzorcium ajánlásainak (Web Accessibility Initiative) megfelelően.

Tartalmát tekintve a szótár nem nyújt többet, mint amennyit ígér. (L. fentebb a szótári adatbázis tartalmát.) Ezért egyes szócikkekben nem találunk meg olyan jelentéseket, amelyek a nagy nyomtatott szótárakban, illetve más elektronikus szótárszolgáltatásokban fellelhetők. (Így pl. az angol *enhance*-nál a *hangsúlyoz* jelentést, jóllehet újság-cikkekben gyakorta fordul elő ebben az értelemben.)

A szótárszolgáltatás tartalmi színvonalának javítása, a közvetlen találatok számának növelése más szótári adatbázisoknak a meglévőhöz való integrálásával lenne megvalósítható. Az interneten több olyan – főként angol–magyar nyelvű – szakszótári adatbázist találunk, amelyek hasznosnak bizonyulnak szakkifejezések keresése esetén. Ezeknek az adatbázisba illesztéséhez, vagy esetleg egy közös felületen történő kereshetővé tételéhez az adatgazdákkal való együttműködésre van szükség. Ilyesformán nagyobb mértékben érvényesülhetne a MoBiDic-technológia következő két előnye:

- a több szótárban való egyidejű keresés lehetősége,
- a használni kívánt szótár kiválasztásának opciója.

Ezek közül az első jelenleg a *webforditas.hu*-nál egyrészt azt jelenti, hogy az „angol–magyar” opciót választva az alkalmazás az „Angol–magyar alapszótár”-ban és az „Angol–magyar webszótár”-ban keres egyszerre, másrészt azt, hogy a „bármilyen nyelv” opciót választva az adatbázis összes szótárában keres egyidejűleg. A második előnyt illetően egyelőre két lehetőségünk van: vagy valamelyik nyelvű (angol–magyar, magyar–angol, német–magyar, magyar–német, magyar–magyar) szótárban indítunk keresést, vagy az összesben egyszerre. Nem választhatjuk tehát pl. az angol–magyar és a német–magyar szótárt egyszerre. Ha az adatbázis szakszótárakkal is bővül, hasznos volna, ha „megmondhatnánk” az alkalmazásnak, hogy mely szótárakban keressen. Például egy informatikai szakkifejezés esetén:

- ha minél több találatot szeretnénk kapni, akkor választhatnánk az „Angol–magyar alapszótár”-ban, az „Angol–magyar webszótár”-ban, az „Angol–magyar informatikai szótár”-ban és az „Angol–magyar menedzsment-kisszótár”-ban való egyidejű keresést;

- ha az egyedüli releváns kifejezés megtalálását, a gyors válaszdőt tartanánk szem előtt, akkor választhatnánk az „Angol–magyar informatikai szótár”-at.

A más szótárszolgáltatásokkal való együttműködés mellett célszerű volna a felhasználókat is bevonni a szótárépítő munkába. Segítségüknek nagy hasznát látnánk például, ha a szótári adatbázist egy szlengszótárral is bővítenék. A szleng a szókincs legdinamikusabban változó szegmense. A módorált felhasználói bővítéseknek köszönhetően a szlengszótár folyton frissülő, naprakész tartalommal rendelkezne.

A weblapfordító és a szövegfordító használata sűgő nélkül is tökéletesen egyértelmű. (Nincs is sűgő ezekhez a szolgáltatásokhoz.) E két program esetén egyelőre(?) csak az angol–magyar „opciót választhatjuk”. Míg a szoftvertechnológia bonyolultságához, a vállalkozás nagyságához nem fér kétség, a fordító alkalmazások hasznosságának mértéke az egyéni elvárások függvénye.

Elemzésünkben elsősorban a szótárfunkcióra koncentrálunk. A fordítóprogramok analízise egy jóval terjedelmesebb tanulmány tárgya lehetne.

Részletes értékelés

Felület, használhatóság, segítség

- Mint említettük, a szolgáltatás több webcímen is elérhető. A rövid bevezető alatt a megfelelő *fűlre* kattintással kiválaszthatjuk a használandó alkalmazást. Szótárnál ekkor felül megjelenik a keresősűmező, alatta a különböző panelek, amelyek funkciójáról a sűgő részletesen tájékoztat, bár a használandó sűgő nélkül is könnyen kiismeri magát az oldalon. A szövegfordító és webfordító használata ennél is lényegesen egyszerűbb. Előbbinél a szövegdobozba írhatunk vagy másolhatunk szöveget, utóbbinál a lefordítandó tartalom URL-jét kell bemásolnunk egy mezőbe. Ezután már csak a „fordít” gombra kell kattintani. A *webforditas.hu*-ra a MorphoLogic kezdőlapjáról is eljuthatunk a jobb felső sarokban található beépűlő keresőablak segítségével, amely elhelyezés 800x600-as képernyőfelbontásnál nem a legelőnyösebb, mivel az ablak nagyobbik része „takarásban van”, vagyis oda kell gőrgetnünk.
- Ha többet szeretnénk tudni a fordítói projekteről, a MoBiDic-alapű szótárról, legegyszerűbb a képernyő bal felső sarkában található MorphoLogic feliratű logóra kattintanunk. Onnan tovább haladva a *Megoldások* alatti *Webfordítás* menű-

pont alatt találhatunk további, nem túl tartalmas információkat. A látogatottsági statisztikák megtekintéséhez a www.webaudit.hu oldalra irányítanak minket. Ha a technológia iránt érdeklődünk, további kattintásokra van szükség. A fordítóprogramok *MetaMorpho*-technológiájáról szóló tájékoztatóhoz például a következő útvonalat kell követnünk: Termékek/Fordítóprogramok/Technológia. A webforditas.hu oldal alján alig észrevehetően feltüntetett *MetaMorpho* és *MoBiDic* feliratú ugrópontok sem juttatnak el közvetlenül a technológiák leírásához. Sőt az utóbbira kattintva a cég új termékének, a *MobiMouse Plus*nak a bemutatását találjuk (innen még két kattintás a *MoBiDic*-technológia leírása). A két ugrópont ilyen értelemben félrevezető, érdemes volna átírányítani őket a megfelelő oldalra. Az oldal indulásának időpontjára a *MorhoLogic* honlapján található, 2006. október 27-i keltezésű hírből következtethetünk: „Elindult a webforditas.hu szolgáltatás!”

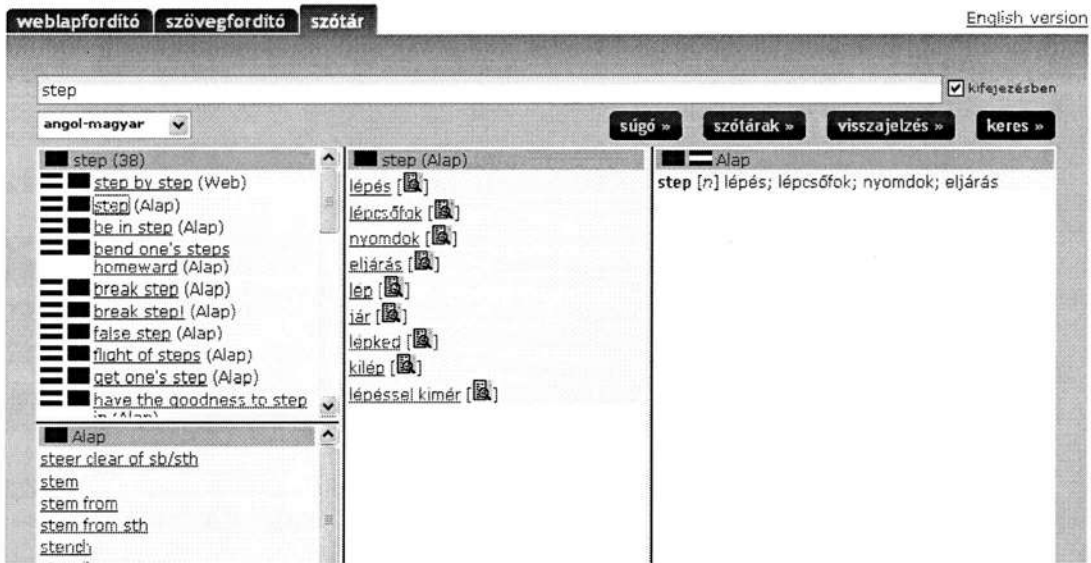
- Mivel a karakteres böngészők, illetve a felolvasók nem támogatják a *javascriptes* megoldásokat, az oldalon található szolgáltatások vakok és gyengén látók számára nem elérhetők. Bár van mód a karakterek növelésére (Firefoxban legalábbis, Internet Explorerben nem), a keresőmező fix méretezése miatt adott esetben a keresendő szavak nem férnek el egészen, és ha csak egy fokkal is emeljük a karakterek méretét, az „y”-okat „v”-knek látjuk. A mező fix méretezésén tehát mindenképpen változtatni kellene, hogy a karakterek méretének növeléséből származó előnyök érvényesülni tudjanak.
- Az angol nyelvű verzió az alkalmazás használatához szükséges informatív szövegtartalom (keresőopciók, súgó, szótári adatbázis tartalmának felsorolása) angol nyelvű megjelenítését jelenti. A szótárak neve (Alap, Szinonimaszótár, Kézi) a találatokat tartalmazó panelekben mindkét változatban magyarul jelenik meg. Az oldal tartalmára vonatkozó rövid, kétmondatnyi tájékoztató szöveg csak a magyar változatban olvasható. (Ennél hosszabb tájékoztató szövegre egyébként ezen az oldalon nincs is szükség.) Ha valamely alkalmazás használata közben, vagy a súgó olvasásakor szeretnénk nyelvet váltani, visszakérülünk a főoldalra, vagyis a fordítódoboz tartalma kiürül, illetve a súgót újra meg kell nyitnunk. Minthogy a szolgáltatás német nyelvű szótárt is tartalmaz, érdemes volna fontolóra venni egy német nyelvű változat létrehozását.
- A feltűnő helyen (a keresőmező, illetve a szövegdoboz alatt) elhelyezett „visszajelzés” feliratú gombra kattintva megjelenik egy űrlap, amelyen

megfogalmazhatjuk és elküldhetjük az észlelt hibákat. A további elérhetőségeket az oldal alján, a „fordítóablak beépítése más weboldalakra” felirat alatt található „elérhetőség” felíratra kattintva találjuk meg.

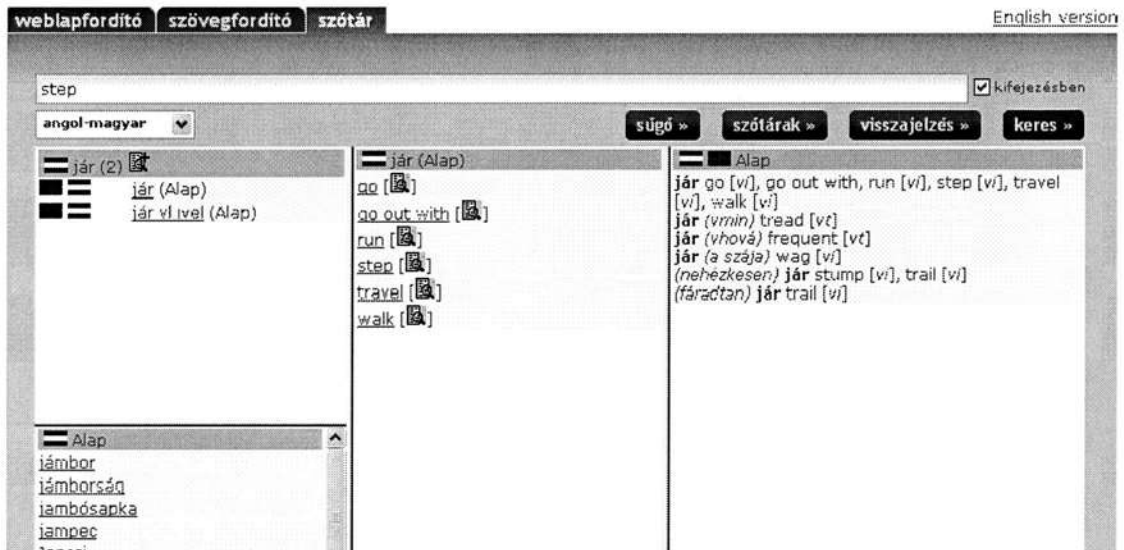
Kereső funkciók, találatok

- A szótár használatakor választhatunk, hogy – az adott lehetőségek által behatároltan – mely nyelvű szótárban kívánunk keresni, illetve választhatjuk a „bármilyen nyelv” opciót. Módunkban áll a szó kifejezésekben való előfordulására is keresni (9. ábra). Ezt megtehetjük a keresés elején a *kifejezésben* opció kipipálásával, vagy később, a *találatpanel* tetején megjelenő szó melletti kis ikonra való kattintással. Az angol és magyar szavak keresése nem igényel semmilyen előzetes ismeretet, a németnél jó ha tudjuk, hogy a főneveket nagy kezdőbetűvel írjuk, illetve tisztában vagyunk a nyelv flektáló tulajdonságaival. (Az utóbbiról később bővebben lesz szó.) Talán érdemes volna az alkalmazásokat úgy módosítani, hogy a kis kezdőbetűvel írt főnevekre is kapjunk találatot. Ha a szó kis és nagy kezdőbetűvel való írásának jelentésmegkülönböztető szerepe is van (pl. *zeit = idején; Zeit = idő*), akkor mindkét találat megjelenne (a főnév természetesen nagy kezdőbetűvel). A fejlesztők esetleg finomíthatnák a keresési lehetőségeket egy „kis-/nagybetű számít” opció beiktatásával. Mivel az ékezetes szavak ékezetek nélküli keresésekor sem kapunk találatokat, egy „ékezet nem számít” opcióra is szükség lehet, főként a külföldi, magyar billentyűzettel nem rendelkező felhasználók kedvéért.
- Először talán nem egészen világos, mire is szolgál a középen megjelenő, az egyes jelentéseket felsoroló ún. *jelentéspanel*, amelynek működését a súgó sem fogalmazza meg elég egyértelműen. Két lehetőségünk van: vagy a jelentésként felsorolt szóra kattintunk, vagy a mögötte álló kis ikonra. Esőként az a szócikk jelenik meg a szócikkpanelben, amely az adott jelentést tartalmazza. Amikor a keresett szónak csak egy-két jelentés felel meg, ez a szócikk nem különbözik az eredetileg megjelenítettől. Ennek a funkciónak tehát csakis a (minél) több jelentésű szavaknál van igazán értelme. A kis ikonra kattintva azonban egy fordított keresést indíthatunk el, vagyis például ha az angol *step* szóra kerestünk, megnézhetjük, hogy az egyes jelentései közül mondjuk a *járhoz* milyen angol jelentések párosulnak, vagyis a szócikkpanelben megtekinthetjük a magyar–angol szótárban található *jár* szócikk-

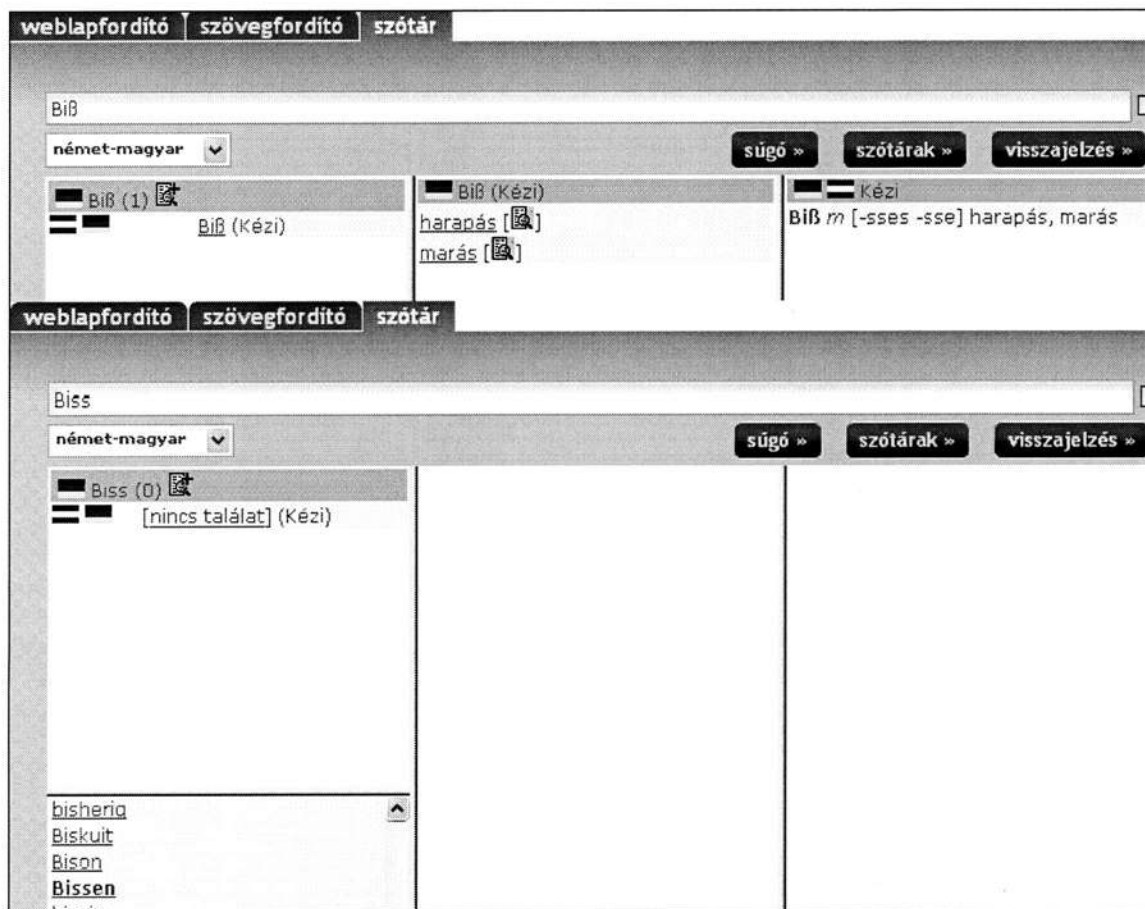

9. ábra Keresés „kifejezésben” opcióval

10. ábra A *step* szó *jár* jelentéséhez tartozó szócikk megjelenítése a jelentéspanelből

ket (10. ábra). A szinonimaszótárban való kereséskor a többjelentésű szavaknál a jelentéspanelben a jelentéseknek megfelelő számú egyenlőségjelet találunk. Ezekre kattintva kapjuk meg a szó egyes jelentéseihez tartozó szinonimákat. A *tőke* szó keresésekor például a második egyenlőségjelre kattintva a szócikkpanelben a *tőnk*, *tuskó* szavakat találjuk, míg a negyedikre kattintáskor a *kapitális*, *tőkepénz* szavakat. A jelentéspanelről a súgóban nincs elég információ ahhoz, hogy a rendszer fent vázolt, pontos működéséről fogalmat nyerjünk. Érdeemes volna még néhány mondatot hozzáfűzni.

- A lemmatizálás az angol és a magyar nyelvénél jól működik: a *bought* szóra való keresés a *buy* szóhoz, a *vette* szóra való keresés a *vesz* szóhoz tartozó szócikket eredményezi. Ha azonban a német *Mütter* (édesanyák) szóra keresünk, a *szótárkörnyezet-panelben* a *Mutter* szót fel- vagy legörgetéssel sem találjuk meg (a panel tartalma zárt halmaz: csak egy fokig engedi a fel- és legörgetést), helyette a *Mütterchen* szó jelenik meg kiemelve, mint a szóhoz formailag legközelebb álló kifejezés. A *Mütterchen* a *Mütterlein* szóhoz utal bennünket, amelynek a jelentése:

11. ábra A Biss szó keresése a régi (Biß) és az új (Biss) írásmód szerint

anyácska. Ebből esetleg megfejthetjük a keresett szó jelentését. (A *Mutter* szócikkben egyébiránt a [~, ~:] jelek közül az utóbbi utal a többes szám alanyesetre.) Hasonlóképpen „rosszul járunk”, ha a *Hände* (kezek) szóra keresünk. Ilyenkor a szótárkörnyezet-panel a *Hände weg!* kifejezést „ajánlja”. Erre kattintva jutunk el a *weg* szócikkhez, amelyben az *el a kezekkel* kifejezés található. A német szavak keresésekor a flektáláson kívül a todalékolás kezelése is gondot okoz a szótárnak, a mégoly egyszerű *Geschichten* (elbeszélések, történetek) szót sem találja meg. A szótárkörnyezet-panel a *Geschichte* helyett a *Geschichtenbuch* szócikk megtekintését javasolja. A *getrunkenre* való kereséskor a szótár helyesen elirányít a *trinken* szócikkhez, ugyanakkor a *trinkstnél* nem teszi meg ugyanezt. Jó lenne, ha a lemmatizálás a német szavaknál ugyanolyan jól működne, mint az angoloknál és a magyaroknál. Jelentős hiba, hogy német helyesírási reform ide vagy oda, a *Hass* szót például csak és kizárólag *Haß*-ként találjuk meg, és ilyenkor a szótárkörnyezet-panel sem jelent segítséget

(már amennyiben nem ismerjük eleve a német nyelv logikáját, hogy a *hassenből* „visszafejtsük” a szó jelentését). Fontos volna annak megoldása, hogy az *ß*-t tartalmazó szavakra akkor is közvetlen találatot kapjunk, ha *ß* helyett *ss*-szel írjuk őket (11. ábra)!

- A szinonimaszótár hiányossága, hogy sokszor nem feltételez kölcsönösséget a szinonim kifejezések között. Vagyis egyfelől a *manó* szóra keresve szinonimaként hozza a *koboldot*, de a *kobold* szóra keresve nem kapunk találatot; másfelől a *sok* szónak szinonimája a *rengeteg*, de a *rengeteg* szónak csupán a másik jelentésére kapunk szinonimákat (*vadon*, *vadrengeteg*, *erdő*). Ezen az „egyirányú” működésen mindenképpen érdemes volna változtatni.

Tartalom, minőség

- A szótáralkalmazás kifejezetten minőségi szolgáltatást nyújt, egyrészt az adatbázis alapjául szolgáló, szakmai igényességgel összeállított szótáraknak, másrészt a szótárépítés területén jártas üzemeltető cégnek köszönhetően. Kéthe-

tes intenzív használat alatt az idegen nyelvű szótárakban minden olyan szót és kifejezést megtaláltunk, amire a mindennapi idegennyelvhasználatkor a szövegértéshez szükségünk lehet. (Eltételezve a szakkifejezésektől, de esetünkben nem is szakszótári adatbázisról van szó.) A tesztelés céljából „esetbe tett” névszók és ragozott igék keresésekor tapasztalt hiányosságokat már részletesen tárgyaltuk, csakúgy, mint a szinonimaszótárnál észlelt „egyirányú” találatokat (*manó* → *kobold*; *kobold* → ∅). Ezeknek a hibáknak a javításával, valamint a szótáradatbázis bővítésével a szolgáltatás tovább tökéletesíthető. (A fordítóprogramokat a nyelvtudomány és a technika elért eredményeinek ismeretében célszerű értékelni –12. ábra.)

12. ábra A BBC egyik cikkének fordítása a weblapfordítóval

- A szótár sűgójában, valamint a MorphoLogic honlapján találtunk néhány elgépelést (pl. a sűgő 1.4. alfejezetében: „Ha egy *kérédses* szóra kattintunk”). Ezek igen szembeötlőek, és olykor zavaróak tudnak lenni. Érdemes volna kijavítani.

Metaadatok, együttműködési lehetőségek

- Szótári alkalmazásoknál a metaadatoknak nincsen jelentőségük. (Ehhez mérten csak a HTML <title> tagjében találunk metaadatokat: „:: webforditas.hu :: – Online fordítószoolgáltatások – MorphoLogic”.)
- A szolgáltatás más szótárszoolgáltatásokkal jelenleg nem működik együtt, jóllehet nem egy olyan (szak)szótárt találhatunk az interneten, amelynek a mostani tartalomhoz való hozzáadása

nagymértékben növelné a szolgáltatás színvonalát, a közvetlen találatok számát. Célszerű volna tehát a más adatgazdákkal való együttműködés megvalósítása közös adatbázis építése, vagy közös interfész (keresőfelület) létrehozása céljából. Mindenképpen hasznos volna, ha a felhasználók is tehetnének javaslatokat a meglévő szócikkek tartalmának bővítésére, illetve új szócikkek létrehozására. Ez különösen akkor lenne előnyös, ha a szolgáltatás egy szlengszótárral is bővülne. A szolgáltatásnak egyébként jelen formájában az elsődleges, nem titkolt, zokon nem vehető célja, hogy a felhasználók figyelmét a MorphoLogic cég egyéb termékeire, jóval bővebb tartalmú (az Akadémiai MobiMouse Plus 450 000 kereshető tétellel rendelkező) offline szótáraitra irányítsa.

- A szolgáltatás lehetőséget nyújt arra, hogy a fordítóablakot beépítsük más weboldalakba. A jelenlegi formában ez azt jelenti, hogy a beépített ablakból indított szótári keresés megnyitja a *webforditas.hu* oldalt, és a találatokat már azon kapjuk meg. Hasznos volna, ha a szótári tartalmat nemcsak ilyen formában lehetne elérni, hanem a szolgáltatást más oldalakba, portálokba ágyazva is lehetne használni.

Beérkezett: 2007. II. 21-én.

Drótos László

az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár osztályán főkönyvtáros.
E-mail: mekdl@iif.hu

Vranycz Tünde

a Debreceni Városi Könyvtár tájékoztató könyvtárosa.
E-mail: vranycztunde@freemail.hu

Dancs Szabolcs

nyelvész, informatikus könyvtáros, az MTA Könyvtára katalogizáló osztályának munkatársa.
E-mail: dancsz@vax.mtak.hu